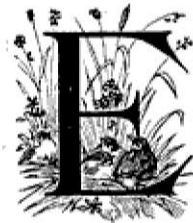

Rokopis.

Spisal A. Funtek.

I.

razem Bron, urednik politiškega in zabavnega tednika »Bliska«, sedel je poznega jesenskega dne pri svoji uredniški mizi in žareče poglede upiral sedaj na precejšen zavitek, sedaj na razganjeno pismo, katero je ležalo tikoma pred njim na pisni mapi. In kolikor bolj je gledal na oboje, toliko bolj so se mu ježile košate obrvi in toliko bolj se mu je tresla ugasla smodka, katero je v ljutem srdu zvečil med zobmi. Naposled je udaril s pestjo ob mizo, potisnil stol od sebe in zamrmral nekaj, kar je bilo vse prej, samó ne pobožen vzdih. V tem trenutku je bil Bron res nekamo podoben nebeškemu mogotcu iz davno minule dóbe, ki je z uničujočim bliskom krotil in brzdal človeški rod na zemlji, dočim je on s popirnim »Bliskom« vladal javnemu mnenju ponižnega mesteca, broječega samó nekoliko tisoč duš.

Primere šepajo, naša pa šepa tem bolj, ker je bil Erazem Bron jako šibak, slok možiček. Jedino, kar mu je podajalo nekaj veličastnega, bili so gosti, dasi že osiveli lasjé, kateri so mu nepristriženi obkoljali dôkaj prikupni, dasi nekamo trdi, koščeni obraz. In ti lasjé so se mu, kadar je bil jezen, kakor v tem hipu, nekakšno zježili, dočim so se ozka ustna krčevito stisnila in so se oči kàr plamenoma lesketale izza roženih naočnikov.

Nekolikokrat se je prestopil po sobi, nató obstal pri mizi, in naposled segel po vžigalico, da si zapali ugaslo smodko.

»Šušmarji!« zamrmral je skrajno slabe volje in na vso moč vlekel dim váse, »v obče dobro, ali treba bi bilo dôkaj poprav. Take in take. To neutemeljeno, óno neverjetno, to premalo poudarjeno, óno pretirano. Dvojimo o popolnem uspehu — morda o priliki kàj drugega. Delo ni brez nadarjenosti, in takó upamo — ah!«

Ljuto vrže Bron pismo, katero je morda nevedé zopet vzel v roko, na mizo, pograbi zavitek in oboje skupaj zaprè v spodnje predalo pisne mize. Potem séde in prične pisati.

Vidi pa se očito, da se sili. Zakaj preko vseh tistih stavkov, katere je zapisal na podolgast listič, naredí debelo črto in končno odloží peró. S slabo gorečo smodko v ustih se nasloni na stol in gleda srepro v zrak, dočim mu časih hipen trepet izpreleti suhotno teló . . .

Od ravnateljstva stolnega gledališča, kateremu je bil poslal dramsko delo, prejel je Bron baš danes odgovor, čegar bistvene vsebine ni težko posneti iz gorenjih vzdihov. Bil ni namreč samó urednik svojega tednika, nego mnogo se je bavil tudi z leposlovno književnostjo in sosebno z dramskimi deli. Tiste igre, kar jih je spisal, obnesle so se mu res jako dobro, takó da je pač po pravici imel dôkaj ugleda v svojem mesteci in tudi drugje med književnimi krogi. Saj ni bil brez nadarjenosti in mimo tega se je opiral na bogato gledališko izkustvo, katero si je bil pridobil še kot novinar v stolnem mestu.

Nepopisno zaničljiv smeh léže Bronu okolo usten, ko strmi na strop — zveden je bil dovolj, da je znal, kaj se skriva za tistimi uljudnimi besedami gledališkega ravnateljstva! In zdajci se ta smeh umakne nekovi bolestni potezi, ki daje njega koščnemu obrazu nekaj jako prikupnega in milega. Tudi oči izgubé svoj otrpli izraz in se tožno zagledajo skozi okno v jesensko meglo . . .

»To jo bode peklo!« deje potihoma prédse. »Olga — ljubo dete! Kakó se je veselila z mano — in sedaj! No, kdo vé, morda se kakó izprenapedí — zamolčal ji bodem to neprijetno pismo! Dà, dà, zamolčal.«

Živahno pokima nekolikokrat z glavo in se zopet loti svojega dela. Tiskarna je nujno zahtevala rokopisa za jutrišnjo številko, in takó je moral čim prej urediti lokalni del svojega lista, da se bodo ž njim teden dnij zabavale te dobre duše, katerim je »Blisek« malone jedina duševna hrana! —

Ali denašnji dan Bronu nikakor ni bil dan pokoja! Zakaj toliko da se nekoliko zamakne v svoje pisanje in napiše dve tri beležke, že nekdo potrka na vrata, da se Bron srdito zgane na svojem stolu. Osorno se odzove in nejevoljno pogleda proti vhodu.

V sobo stopi mlad mož visoke rasti, oblečen dôkaj preprosto. Z obraza se mu čita, da ne živí baš v izobilji, vsaj tiste dobro znane črte na nekoliko bledem obličji pričajo dosti razločno, da je užil že več gorjá nego dobrot. Bil pa je jako prikupen, in duhovitost mu je sijala iz živih, velikih očij.

»Gospod urednik Erazem Bron?« izpregovori vprašaje, dočim se lahko pokloni; nató stopi nekaj korakov bliže.

»Dà — s čim vam utegnem služiti?«

Prišlec nekoliko pomolčí, in lahna rdečica mu stopi v lice. Naposled deje:

»Moje ime je Vid Goran. Neznano ime, vem, ali nič za to! Morda mi utegnete vi, gospod Bron, pomagati, da se nekoliko dvigne iz mraka vsakdanjosti.«

Bron odloži peró in ga bistro pogleda preko naočnikov. Molčé namigne mlademu gostu, naj séde njemu nasproti.

»Kaj bi vas nadlegoval s širokim pripovedovanjem,« nadaljuje óni; »ukvarjal sem se nekaj z dramatskimi deli, ker sem čutil nekoliko poziva v sebi. Poziva ali samó veselja, to je težko ločiti. Pravili so mi, da nisem brez nadarjenosti. Soditi ne morem sam o sebi; sploh še nisem prišel na dan s svojimi poskusi.«

Bron se nepotrpežljivo premika na stolu.

»Dramatika ni lahka reč,« pravi naposled, samó da nekaj reče.

»Vem. In zató — glejte, gospod urednik, prihajam k vam. Dopríšil sem večje dramatsko delo — ‚Siromak‘ je njega naslov — in rad bi slišal nepristransko in zajedno večšo sodbo o njem, predno ga izročim javnosti.«

»Ej, prijatelj mladi,« deje Bron hipoma jako slabe volje, »ocenjati književna dela je sploh nehvaležna reč, sosebno ko dobiva človek do malega zgolj pleve pred oči. Po drugi strani pa — znajte, gospod Goran, baš danes — ah, kaj,« ustavi se ves srdit, »baš zató — rad bi vedel, ali bi ne mogel izreči pristne sodbe, dasi — — dajte mi svoj rokopis!«

Ves začuden zaradi zmedenih besed Bronovih ustreže Goran njega želji in položi rokopis na pisno mizo.

»Danes imamo petek,« nadaljuje Bron, »v ponedeljek lahko pridete zopet, če hočete. Ali sedaj bi vas uljudno prosil, da me pustite samega, dela imam še čez glavo. Z Bogom, gospod Goran!«

Po teh dovolj jasnih besedah vstane mladi mož, da bi odšel. Zdajci pa se odpró vrata v ozadji in začuje se prijeten dekliški glas:

»Oh, papá, papá, kje vender tičiš takó dolgo?«

In v sobo pride — ne pride, temveč priletí — mlada deklica v preprosti domači opravi, lepa in solnčna, da se Goranu zazdí, kakor bi se bil hipoma razprostrl velik božji dan po tesnem mračnem prostoru. Ugleдавši mladega neznanca, obstojí deklica presenečena sredi sobe, in nežna rdečica ji zalije veselo lice, dočim se ji oči same od sebe povesejo k tlom. Samó jeden žarek je ujel Goran iz teh milih modrih očíj, nató pa kakor v sanjah strmél na deviško lepoto pred seboj, katero je delala velika zadrega še mičnejšo in prijaznejšo . . .

Bron je vstal izza pisne mize in rahlo nagovoril dekletce:

»Ali, Olga, kakó vender si mi zopet privihrala v sobo — kàj ne vidiš, da nisem sam?«

Besede naj bi se bile izvestno glasile kakor očitane, toda bile so vse prej negoli to. Tolikanj iskrena ljubezen je zvenela iz njih, in spremljal jih je takó prijazen pogled iz sivih očij, da si zdajci spoznal, kakó je Bron od srca vesel živahne svoje hčericice, ki je šele po očetovem nagovoru na pol plaho, na pol zvedavo pogledala tujega posetnika in se nató popolnoma obrnila k očetu.

Goran se vzdrami. Zavédel se je pač, da je sedaj tu pri očetu in hčeri popolnoma odveč, in zató se molché nakloni obema in odide. Samó pri vratih se nehotoma še jedenkrat ozrè na lepo deklico — in čudo, prav tedaj se ozrè tudi ona po njem, toda samó za jeden kratek hip, zakaj zopet se ji povesijo oči, takó da niti ne vidi poslednjega poklona Goranovega.

Ko pa se zapró vrata za njim, privije se Olga svojemu očetu, poljubi ga na čelo in vpraša hitro in zvedavo:

»Papá, kdo je bil to?«

»Kdo?« nasmehne se Bron. »Kaj ti pomaga, če ti tudi povem! Vid Goran se piše — no, kaj imaš od tega, radovednica?«

»Vid Goran,« ponoví deklica polglasno in zmaje z glavo. »Ne poznam. Nisem še nikoli slišala tega imena. — Ali kaj je hotel pri tebi, papá?«

»Hm,« méni Bron počasi, »rokopis mi je prinesel, da bi ga pregledal — «

»In ali ga bodeš? Oh, seveda ga bodeš, zakaj bi ga ne, če te prosil! — «

»Glej, glej,« odgovori Bron dobrovoljno, »moja Olga se že vtika v uredniške moje posle? Tega pa kratko in malo ne trpim.«

»Oh, kaj,« méni ona zopet vsa vesela, »to ne pripada uredniškim poslom! Saj menda ni prinesel rokopisa za ‚Blisek‘?«

Bron odkima. »Dramatsko delo je.«

»No, vidiš, dramatsko delo! Seveda, čul je že, da se baviš s takimi deli, morda je tudi že videl kàj tvojega na odru, in zató te je prišel prosit svèta in pomoči. Oh, papá, to je res nebeško lepo, da si takó sloveč!«

Rekši ga krepko prime za rame in se razposajeno ž njim nekolikokrat zavrtí po sobi. Nató pa nadaljuje hitro in živo:

»In tvoje najnovejše delo — dej, ali še nisi dobil nič odgovora? Ne? Kakó rada bi že videla, da bi prišel! Je li, papá, saj pač še veš, kaj si mi obetal, če ga vzprejmó? Daleč od tod pojdeva iz tega pu-

stega mesta, na kmete, kjer bode poleti takó lepo . . . Res je,« pri-
stavi važno, »sloveče ime, to je nekaj vredno, ali novci, ki jih prejmeš
za svoje delo, ti so tudi nekaj vredni. Daj, da te objamem, ljubi,
dobri papá!«

Ubogi Bron je stal kakor pribit, ko je poslušal te besede, in
vsaka se mu je zasekala kakor ostro bodalo v srce. Začutil je ne-
znosno boleost v prsih in najrajši bi bil Olgi položil roko na usta in
jo naprosil, naj vender molčí, saj — saj — ne, tega ji ne pové —
vsaj danes še ne! Da bi s toli krutimi besedami razrušil prelepi ne-
dolžni sèn mladi deklici, ki se tolikanj veseli letošnjih počitkov? Kdo
vé, morda se mu kakó drugače ponudi prilika, da si prisluži tisto
ubogo vsotico, katere bi bilo treba za namerjani izlet na kmete in za
majhno potovanje — Olgi ni treba vedeti, da je ondu v pisno mizo
nekoliko prej zaprl rokopis in ž njim pokopal vse načrte za bodoče
poletje! . . .

Prevzet od teh bridkih mislij, sklonil je glavo in molčé poslušal
hčer do konca. Deklica pa ga zdajci prime za glavo in mu bistro po-
gleda v oči.

»Papá, ti nisi nič kaj vesel — ti molčíš na vse moje besede?
Ali se misliš celó izneveriti svojemu obetu? Oh, to bi ne bilo lepo,
to bi me —«

»Ne, ne,« hití Bron in kima odločno z glavo, »seveda bodem
mož beseda! In kdo pravi, da se ne veselim s teboj? Ti ubogo dete
itak nimaš ničesar od življenja, in zató bi bilo res kruto, če bi ti ne
privoščil nekoliko razvedrila. Ne boj se; vse ostane, kakor je bilo!«

In siloma se nasmehne ubogi mož in s tem smehom zakrije svojo
žalost. Olga ni zapazila, da je očetu vse prej nego na smeh, in je
veselo tlesknila z rokami. Zdajci pa ga pogleda jako zamišljeno.

»In kaj, če bi te odbili, papá?« dé malone plaho. »Če ne vzprejmó
tvojega dela? Grozno! Pa saj ne more biti takó — izvestno si zopet
spisal kaj lepega, jaz pa se mučim s takimi črnimi mislimi! Ali sedaj
— ti moj ljubi Bog — kosilo čaka na mizi, jaz pa se razgovarjam
tukaj! Hitro, papá, saj lahko govoriva pri mizi. Pojdi, pojdi!«

In veselo govoreč ga prime za roko in ga odvede s seboj v
bližnjo sobo. Tega pa ni videla, kakó bridko in plašno se je časih
ozrl po nji in kakó se je silil, da bi bil miren, dočim mu je srce
utripalo od hudega nemira! . . .

(Dalje prihodnjič.)

Rokopis.

Spisal A. Funtek.

(Dalje.)

II.

Jesenski veter je bučal po mestnih ulicah in curkoma zanašal deževne kaplje ob okno Bronove pisarne. Tema je bila v nji navzlic neprekesni popoldanski uri, in Bron je odmeknil stol od pisne mize ter sédel k oknu.

»Siromak« je bila naslovljena drama, katere rokopis je držal v rokah, delo Vida Gorana. Bron se je lotil prebiranja, da jo prečita vsaj površno, zakaj posebnih lepot itak ni pričakoval pri takšnem dramatskem poskusu. Iz tega, kar se je pripetilo dopoldne, pač ni težko posneti, da je bil vrhu vsega jako slabe volje in da se zatorej »Siromak« ni mogel nadejati kdo vé kakó blagohotnega sodnika.

Prečital je torej nekoliko listov brez posebnega zanimanja in srečno dognal prvo dejanje, ne da bi mogel izreči kaj dobrega ali kaj slabega. Ali précej potem je prihajal čimdalje pozornejši, in okó mu je kár hitelo po vrstah, pisanih z odločno moško roko. Temnilo se je čimdalje bolj po sobi, zunaj je deževalo kakor izpod kapa, Bron pa je čital in čital širokoodprtih očij, grozničavo hitro . . .

»Krasno!« zamrmral je nekolikokrat med zobmi, »genijalno! Ta prizor in ta in ta — mojstersko!«

In krčevito je obračal list za listom in težko je sopol. Iz njega očij je kár gorelo, in ustna so se mu tresla od velikega nemira. Popolnoma se je zatopil v snov, deloval, čutil, govoril z osebami, in vedno pogosteje so zveneli njega presenečeni vzkliki po sobi . . .

Sedaj dokončá čitanje in odloží rokopis. Z roko si poravná lasé s čela in strmí na ulice.

»To je genijalen človek,« deje polglasno, »drama mora imeti velikanski učinek!«

Zamišljen stopi od okna in hodi po sobi. Bilo je njegovo iskreno prepričanje, da je »Siromak« izdelan z izrednim zanosom in vender takó resnično, takó živo, kakor ga more izvésti samó človek, kateremu vré srce od pristne mogočne poezije. In nekaj kakor zavist se mu hoče vsiliti v dušo do tega Gorana, ki morda sam niti ne sluti, kakšen dragocen umotvor mu je zaupal . . . Bron sam se čuti takó

nizkega ob takšnem orlovskem poletu, in zajedno s tem čustvom, o katerem si neče priznati, da bi bila zavist, obide ga veliko spoštovanje do stvaritelja tolikanj krasnega proizvoda . . .

Ali to so bila pač le prva čustva. Za njimi so prišla druga, in Brona se je hipoma polotila tolika razvnetost, da mu kàr ni bilo prebiti v sobi. S težkimi velikimi koraki meri pisarno, in glava se mu skloni nizko na prsi.

Ne more se odkrižati mislij na svoj rokopis, ki leži ondu v pisni mizi. Koliko truda, koliko časa je bilo treba, predno se je dovršilo delo, koliko lepih — praznih sanj je polagal vanje! Kolikokrat so mu od popirja pobegnile misli v jasno gledališče, kjer je že gledal, kakó uprizarjajo njega umotvor, kjer je čul gromovito ploskanje vsega občinstva in videl naposled na odru možá, prav takšnega, kakor je sam, kakó se klanja in zahvalja za tolik uspeh — vse to je bilo pač zaman! In tudi tisti prizor v domači sobi, kjer je mlada deklica s solzami veselja in ponosa pritiskala razvneto glavico na prsi postar-nega možá, očeta svojega — tudi tisti prizor je bil zgolj obsena, katera se nikoli ne uresniči! Nepopisno bridko čustvo obide Brona, in zajedno se dvigne velik srd v njega duši, srd proti njemu, ki bode izvestno srečnejši od njega! — Ali ga ne vidiš ondu, razsvetljenega odra, ali ne čuješ zopet gromovitega ploskanja, in ali se ne klanja zopet na pozornici mož, ki se zahvalja za nocojšnji uspeh? Dà, to je baš — tisti prizor, kakeršnega je gledal tolikokrat v živih sanjah, samó óni mož na odru, to ni on, Bron — to je mlajši, darovitejši mož, to je — Vid Goran! To je prav tisti Goran, ki je dopoldne stopil v njega uredniško sobo, ponižen kakor prosilec, želeč si njega blagohotne sodbe!

Nekaj kakor grohot se izvije Bronu. Kakor prosilec! Ponižen! In če mu ondaj, kadar zopet pride, pové resnico, če mu pové, da je »Siromak« krasno, resnično pesniško delo, tedaj bode prav ta Goran dvignil glavo in ga morda celó nekamo prezirno zahvalil za izkazano prijaznost! In če se srečata kdàj pozneje, ko se bode že prevzel slave in častí, tedaj se utegne nekamo pomilovalno nasmehniti staremu možu, češ: »Glej, tebe sem prišel prosit sodbe, tebe, ki nisi nič proti meni, ki morda niti nisi sledil poletu mojega srca in uma!«

Bron séde ves iznemogel na stol. Vse mogoče, da pride takó. In če pride, toli neupravičeno ni. Oskromno se bode moral ukloniti ónemu prezirnemu nasmehu, in samó ta zavest ga utegne naudati, da je bil baš on sam, ki je prvi izustil ugodno sodbo o predloženem delu,

da je baš on ohrabil neznanega mladeniča in ga napolnil do sedanje časti . . .

Izvestno: če bi izrekel: »Delo ni nič vredno, škoda truda in časa,« ako bi izrekel še nekaj pikrih besed — česa pač ni môči izustiti in podpreti, kadar kdo hoče uničiti tvor druge roke! — Goran bi verjel njega besedam in odšel, kakor je prišel, in zavrge bi svoje delo, uničen v domišljijah svojih. In tedaj bi ne bilo ónega omamnega prizora na odru in gromovitega ploskanja — ničesar bi ne bilo, kar gleda sedaj v razvnetih sanjah, toli nemirno utripajočega srcá . . .

In — Bron skoči s stola, kakor da je šinila strela predenj — in kaj bi bilo, ako bi res izrekel takovo uničevalno sodbo? Hipoma mu zavrè kri proti srcu in vroče mu prihaja v glavo. Res je, to bi bilo nepošteno dejanje, kakeršnega se mora sramovati sam pred seboj! In kakó li naj bi prosto pogledal v očí mladeniču, ki se je tolikanj zaupno obrnil do njega? In naposled — kakšen dobiček bi imel od tega, če ubije mladeniča na duhu? Nikakeršnega. Največ vest bi ga utegnila peči, da je ravnal brezvestno, ko prav za prav ni bilo povoda za takovo ostudno dejanje.

Povoda ni bilo? Dà, zavist, ta je bila povod! Ali takó se neče ogrditi pred samim seboj! Kadar dojde Goran, pové mu čisto resnico in mu že zajedno častita za prihodnje uspehe. To bode vsaj možko, najsi mu tiste hvalne besede ne bodo prihajale iz srca!

Bron seže po rokopisu, da ga zaprè v svojo mizo. Kàr zapeče ga v roki, in nehoté šepne kakor v sanjah: »Rad bi, da si moj!«

Zdajci pa se zdrzne, ne tolikanj od te želje po tujem blagu nego od grozovite misli, ki mu je pretresla možgane kakor elektriški udarec. Da bi bil ta rokopis njegov — — nič ložjega negoli to! Samó potisniti ga je treba v najskrivnejši kot svojih pisanj, potem pa ga Goranu kratko in malo utajiti — —

Bron vzdihoma séde in nevedé sklene roke. Ustna pa se mu gibljejo, kakor bi prosil pomoči v tej izkušnjavi . . .

»Če ga utajiš,« takó mu šepèče zloben glas v srci, »kaj ti more? Neznan človek, kakó li naj dokaže, da ti je kdàj prinesel rokopis? Kdo bi mu verjel, če določno izpoveš, da ga ne poznaš, da ga nisi še nikoli videl? In glej, kadar ga imaš v roki, kdo ti brani, da bi ga ne odposlal v stolno mesto, izpremenivši morda tu in tam kàj malega, kar ne sodi vanj? Ali čuješ, kakó te slavé, kakó se klanjajo véli kemu duhu, ki je zasnoval in izvèdel takšno delo? In ali vidiš tiste svetle novce, ki jih prejmeš za — svoj proizvod, več nego dovolj, da svoji Olgi privoščiš óno oskromno razvedrilo?«

Brona porosí mrzel znoj, in roké se mu krčevito oprijemljejo stola. Grozničave sanje mu begajo glavo, zatiraje še tisto malo razsodnosti, kolikor si je je ohranil siloma.

Kdor posluša izkušnjava, najsi še uporno, ta je toliko kakor izgubljen. Bron vé, da se zakriví podlega čina, ako si prisvoji Goranov rokopis, toda ubraniti se ne more tej pogubni misli. Olgi bi lahko privoščil zaželeno razvedrilo — dà, prav to je, kar ga bega še najbolj! To ubogo dekletce je res okusilo doslej še takó malo dobrot . . . Nehotoma se zamisli Bron, in vse dosedanje življenje mu plove jasno pred očmi . . .

Tedaj, ko je še deloval kot slabo plačan novinar pri vélikem časopisu v stolnem mestu, privêdel je na dom ženo poročeno, tiho, dobrodušno bitje, ki ga je ljubilo od vsega srca. Ondaj ni bil tolikanj razsoden, da bi bil pred poroko dobro premotraval gmotno stanje svoje; toda zavest ga je obhajala, da bode delal dvakrat rajši, ko bode delal za dva. Delal je res, in izhajala sta za silo, ubožno sicer, ali pošteno. In izhajala sta tudi potem, ko se je narodilo dekletce, Olga. Koliko ljubezni, koliko solnčne sreče je prisijalo s tem detetom v hišo! In prav to dete mu je bilo jedini solnčni žarek v tisti hudi dôbi, ko je neozdravna bolezen položila ženo na posteljo, ko je ostal z dekletcem sam na svetu. Drugje je bil stroj v drugih rokah, domá je oživel. Koliko težko prisluženih novcev si je utrgal, da je kupil hčerci to in óno, kar je prijalo nje očescu! In ne samó to: Bron je gledal v bodočnost in vedel, v koliki bedi ostane to šibko dete, ako bi hotela neizprosna usoda, da bi legel v prerani grob. Zató je nosil redno vsak mesec nekaj v hranilnico — mnogo ni bilo, časih le nekaj novčičev, ali nadejati se je smel, da se sčasoma nabere večja vsota, ki bi otela hčer po očetovi smrti vsaj prve, največje bede . . . Vse to so pogoltnile pozneje bolezni in druge okolnosti, kakeršnih je vselej dovolj. Takrat je spoznal bridko izkušani mož, da mu ni bivati v vélikem mestu, in zató je iskreno veselo pozdravil novico, da se mu v malem rodnem mestu nudi prilika, prevzeti uredništvo »Bliska«. Preselil se je semkaj, in ako prav računja, to je letos že deseto leto, odkar živí tu, ne toliko sebi nego hčeri, ki se je v tem razcvela v lepo, ljubeznivo mladenko.

Deset let! Dôkaj se ni zgodilo v tej dôbi, da bi bilo vredno imena. Bron je zahajal v družbo, kolikor je moral, živel oskromno — kakó tudi ne, ko mu »Blisek« ni dal živeti sijajno. — in se skrbno bavil z vzgojo svoje Olge. Presrčna ljubezen je spajala očeta in hčer, in takó bi se utegnilo reči, da ni oblaček ni zatemnil nebá njiju sreče,

ako bi Bron prepogostoma ne gledal v bodočnost in vzgrožen ne pre-mišljaj, kaj potem, ko mu nekega dné prestane moč življenja in ostane Olga sama na svetu. Zató je poleg tega, da je uredoval svoj list, tudi sicer marljivo delal na književnem polji in sodeloval tu in tam, nekoliko, ker je čutil za to poziv v sebi, nekoliko pa tudi, da si pri-sluzi denarja za dôbo, kateri se končno ne izogne nihče. In takó je prihajal novec za novcem, in vse je vestno spravljaj v hranilnico, ne zase, nego za dete svoje. In da napravi Olgi tudi vsaj jedenkrat v življenji nekoliko veselja, obetal ji je, da odideta poleti na kratko po-tovanje, kateremu bi ravno zadoščala nagrada, katere se je nadejal za poslednji svoj dramatski proizvod — —

To vse je končano sedaj, in hipoma so se zgrenzili vsi lepi načrti! Strah ga je tistega trenutka, ko bode moral izreči hčeri, da ji je obetal preveč, priznati, da je preveč zaupal samemu sebi in du-ševni svoji môči. Porosile se ji bodo oči, in zmajala bode z glavo, kakor bi ne mogla verjeti takó čudni govorici . . .

Zbegan strmí zopet v rokopis pred seboj. Temne sence so se prostrle po sobi, ali Bron niti ne misli na to, da bi užgal luč. Čemú tudi! Takšnim mislim, ki mu izpreletujejo možgane kakor pekoče iskre, ni treba svetlobe! . . . Če bi bil ta rokopis njegov — ta misel ga obhaja čimdalje silneje. To nič ne pomaga, da se ji ljuto upira po-štenje, spoštovanje do samega sebe . . . čimdalje razločneje se pri-kazuje pred njegovimi očmi zlatolasa glavica s tistimi velikimi očmi, ki se bodo zatemnile od tihe bolesti! In naposled: ali je res takšen greh, če si prisvoji rokopis? Goran je mlad, neizkušen — kdo vé, ali bi mu ne bil prvi uspeh v pogubo? Bron dobro pozná pisateljsko življenje, vé, koliko bridkostij prinaša, koliko pogube se skriva pod njega jasno zunanostjo! Morda je Goran nevedé ustvaril delo, kakerš-nega ne vzmore nikoli več! In če bi ga ne vzmogel, kaj ga čaka potem, kô se mu poleže prva vinjenost, ko bode svet hladno in čim-dalje hladneje sodil njega poznejše proizvode ter se jim naposled celó rogal, očitaje mlademu možu, da je brez nadarjenosti, da prvo njegovo delo še ne dokazuje ničesar, ker se sploh ne vé, ali je bilo res plod njegovega srca in uma . . . Ali bi mu torej ne izkazal celó dob-rote, če ga s svojo pohvalo ne zavêde na opolzli pot? Ali ni na-posled to celó njegova — dolžnost?

Dosti slepila — dolžnost ni! To vse, s čimer slepi samega sebe, ni nič drugega nego olepšavanje namerjanega zločinstva! Če seže po rokopisu, tedaj mu ostane vse žive dni pečat književnega sleparstva,

sramotno znamenje, da bi ljudjé lahko s prsti kazali na brezvestnega tatú . . .

Ljudjé? Kdo vé kaj o vsi tej stvari? Goran sam! Ali on je tuj, njemu bi ne verjeli, ako bi ga obdolžil književne tatvine! Toda stoj! Če bi le-tá izpričal z dokazi, da je res on sam pisatelj »Siro-maka« — recimo, da si je pridržal — prepis?

Bron nehoté zaječí. Tedaj bi bilo vse izgubljeno! Stal bi pred ljudmi kakor navaden malopridnik in uničeno bi bilo življenje takó njemu kakor mladi deklici, kateri na ljubo si hoče oskruniti doslej čiste roke. Dà, dà, ko bi ne bilo prepisa, tedaj bi se že takó ali drugače zabrisal zadnji sled, takó pa . . .

S tresočo roko užgè zmučeni mož svetilko, in ko se razprostré nje svetloba po sobi, takrat šele se vidi, kakó pošastno izpremenjen je njega koščeni obraz. Vsa kri je izginila z lic in usten, oči pa se leskečejo od divjega ognja. Čemú je prav za prav užgal luč? Zató, da se prepriča iz rokopisa samega, ali si je ta usodni Goran res obdržal prepis. In ko lista po »Siromaku«, uverja se čimdalje bolj, da je to jedini izvod — tukaj je prečrtana cela stran, ondu zopet dolg odstavek, tu je nekaj vrst nadomeščenih z drugimi — iz kratka: vidi se jasno dovolj, da je prinesel Goran prvotni svoj rokopis Bronu v presojo.

Bron si olajšan oddahne. V tem oziru torej ne pretí nikakeršna nevarnost. Goran je ravnal lahkomišelnó, ko je zaupal njegovemu poštenju!

»Vender utajiti, da sem kaj prejel od njega,« izpregovori Bron sam v sebi, »tega bi ne mogel. Ne mogel bi mu pogledati v obraz! In vender, vender: rokopis mora biti moj. Dà, mora biti!« zakliče divje, takó da se ustraši samega sebe . . . Zdajci mu vzplamení pogled od blaznega veselja, zakaj že se je oglasil izkušnjavec v njega prsih: »Saj mu tudi lahko vrneš rokopis! Rogaj se mu, neusmiljeno sodbo izreci o vsem delu, dej mu, da je to nezmiselné nestvor, katerega ne vzprejme nobeno gledališče na vsem božjem svetu — takó ga pripraviš, da povesi ponosna krila, zadet naravnost v srcé, in da se nikoli več s svojim delom ne bode upal na dan. Ti pa, Bron — v ponedeljek pride šele — do tedaj je časa dovolj, da si oskrbiš prepis, in potem — potem — —«

Popolna blaznost obide Brona, da ne premišlja več dalje. Mož, ki ni doslej še omadeževal svojega imena, nastavi peró in se zakrivi brezvestnega zločina, grozničavo hitro prepisujoč list za listom! . . .

(Dalje prihodnjič.)

Rokopis.

Spisal A. Funtek.

(Dalje.)

III.

Iz deževnega vremena se je polagoma naredila popolna zima, in veselo so letale snežinke po zraku ter sedale k tovarišicam, ki so že zjutraj pogrnile bel prt po strehah.

V peči Bronove pisarne je plapolal velik ogenj in širil prijetno gorkoto po sobi; vender pa je Brona zeblo in zeblo, da se kár ni mogel ogreti. Bil je pač bolj notranji mráz nego zunanji, in ako si pogledal drobnega možá dobro v lice, presenetila te je velika izpremema poslednjih dnij. Očí so mu sicer gorele v čudnem svitu, ali nekaj trudnega je ležalo na njih; lice je bilo upálo, z usten pa je izginila sleharna kaplja krvi. To je pač vse prihajalo od prenapornega dela in — od hudih duševnih bojev, ki mu niso dali spati noč za nočjó . . .

Dà, kadar je pozno v noč ugasil svetilko in plašno kakor tat zaklenil vse óne popisane liste v tajno predalce ter naposled trudnih korakov odšel v svojo spalno sobo, tedaj mu ni legel spanec na očí. Vse mu je vrelo po glavi in šumelo po ušesih! In tisti zadnji plamenček moške časti je naposled ugasnil, in nesrečnega možá je obšlo popolnoma hrepenenje po tujem blagu, kolikor bolj se je prepisujé zaglabljal v pesniške lepote in kolikor bolj se je uverjal, da doseže »Siromak« nezaslišán uspeh.

Z Olgo ni mnogo občeval tiste dni — popolnoma proti svoji navadi. Izgovarjal se je s svojimi opravili, ki so se baš zadnje čase izredno namnožili, in maloñe ves dan je tičal v uredniški sobi. Nekamo plašno se je celó izogibal svoji hčeri, kakor bi se bal, da bi mu že z obraza ne čitala nečastnega posla, s katerim se bavi. Ali izogniti se pri kosilu ni mogel nje vprašanju po Goranovem delu — ker je gledal samó na krožnik pred seboj, niti zapazil ni, kakó se je zardela ob svojem vprašanji; nató pa je hitro izustil, da še ni pregledal vsega, toda že iz tega, kar je prečital, videti je, da delo ni dosti vredno . . .

Deklici so se takrat povesele očí kakor od žalosti, da ni začula boljšega poročila. Vprašala pa ni več.

Da ni bil Bron v tem času takó zatopljen sam vase, brez dvojbe bi mu ne bila ušla izpremema, ki se je takisto zgodila z njega hčerjo.

To ti je prej skakalo in pelo po sobah kakor utelešeno veselje, to je objemalo Brona časih iz ljubezni, časih iz zgolj nagajivosti — sedaj je minilo vse to. Deklica je zrla resno, kakor se ni prav prilegalo njeni mladosti, in je bila molčeča, zamišljena kakor še nikoli. Iz kratka: vse je kazalo, da se je brezskrbno dete razvilo v deklico, ki je pre-mišljala to in óno, najrajši pa — o mladem, nekoliko bledem visokem moži, katerega je nedavno prvič videla v svojem življenji, prvič sicer, ali vender tolikanj bistro, da se je njegova podoba neizbrisno vtisnila v nje deviško srcé . . .

Vid Goran je bil! Olga ni razmišljala o svojem čustvu do tega mladeniča; morda se niti ni zavedala, da jo je obšla ljubezen. Samó to je znala, da bi ji bilo brezmejno všeč, če bi zopet prišel k nje-nemu očetu, in še več, če bi nagovoril tudi njo. In sram jo je bilo, da je zadnjič takó pridrla v očetovo pisarno, ko je bil on v nji, in sram jo je bilo, da je potem stala pred njim vsa zmočena in kár brez besed!

Dosti ji ni bilo do tega, da je bil oče takó čuden in nemiren, saj je imela preveč posla s svojimi mislimi. In da jo je puščal takó sámó, tudi tega ni čutila — saj se je baš v samini takó rada udajala tistim sladkim in zajedno bridkim čustvom! In prav óna Olga, kateri še nedavno ni bilo mirno prebiti na jednom kraju, posedala je sedaj uro za uro pri šivalni mizici ob oknu in se bavila z ročnim delom, dočim so ji časih pogledi takó hrepeneče vzplavali na zasnežene ulice, iz mesta, daleč v široki svet . . . In če je šel kdo mimo okna, tedaj je hipno vzpogledala, ne takó malomarno kakor prejšnje dni, nego vsa nemirna, zakaj vselej se ji je zdelo, da mora priti mimo nje okna nekdo, katerega bi takó rada ugledala zopet . . .

In res je prišel naposled! Dobro ga je videla, kakó je prihajal po ulicah baš semkaj! Kri ji je šinila v lice, srcé pa ji je utripalo malone na glas. Brez dvojbe — k očetu gřé! In ondu bode govoril ž njim, nje pa ne bode tam, in kdo vé, ali ga sploh obide spomin, da je v prav tisti tesni sobici pred nekaterimi dnevi ugledal zlatolaso deklico! In če se tudi domisli te deklicé, kdo vé, ali se mu ne razlije rahel nasmeh po obrazu, češ: »Kakó je bilo to brezpametno, kakó otročje!»

Srdito je stisnila ustnice, da so se ji zobjé zasekali vanje. Jezna je bila sama nase, jezna pa tudi na Gorana in jezna naposled na očeta. Zakaj na tega? Zató, ker zopet tičí v pisarni, ko bi se venderle na-redilo takó lahko, da bi bil vzprejel svojega gosta tukaj v stanovanji, kjer bi vsaj slišala, kaj se bodeta menila, in kjer bi mu vsaj videla v lice . . .

In sedaj je ukrenila nekaj, kar ni bilo posebno lepo. Iz sobice, kjer je bila, držala so vrata naravnost v uredniško sobo, takó da utegne, če bi stopila k vratom in pazno prisluškovala, začuti vsako besedo, ki se izpregovori. Doslej ni še nikoli storila tega, ker se je ubogo malo zanimala za to, kdo je prišel k očetu — danes pa jo nekaj kàr siloma tira k vratom . . .

Glasno utripajočega srcá torej stopi tja, in še več: skloni se celó h ključanici in pogleda skozi njo. Prav tedaj se na ulicah odpró vrata, in med njimi se prikaže on, Goran. Razločno začuje Olga, kakó pozdravi očeta z ónim mehkim glasom, katerega bi najrajši poslušala vse žive dni, zasliši pa tudi, kakó osorno mu odzdravi oče, in zdajci ji zalije žalost srcé . . . Nató še vidi skozi ključanico, kakó séde Goran k pisni mizi poleg očeta, potem pa posluša pozorno brez sape . . .

Razgovor je bil iz početka tihoten, toda skoro je prihajal glasnejši, sosebno glas Bronov je zvenél malone hripavo. Ti ljubi Bog, kakó je oče z rezkim ironiškim glasom zdelaval delo Goranovo, kakó srdito je pobijal ugovore Goranove, dokazujé in iz nova dokazujé, da igri nedostaje dramatskega značaja, da je do cela nemogoča, da ne obseza drugega nego nekaj neverjetnih prizorov, v katerih se le pretirano odkriva beda nižjih stanov, prizorov, katerih živa duša ne združi v umetniško celoto. Takó ledena sapa je brila iz Bronove ocene, da je Olgi kàr zastajalo srcé . . .

»Ali vse te besede mi pričajo —«

»Mladi mož,« vzklikne Bron brezozirno, »moje besede vam pričajo, da sem še preblago ocenil vašega ‚Siromaka‘! In prijateljski vam svetujem, uničite svoj rokopis in ne bavite se več s stvarmi, ki vam ne prinesó nič dobička nič slave. Sicer pa — storite, kar vam drago; prosil bi vas samó še to, da me ne nadlegujete več s takšnimi poskusi. Jaz sem potrpežljiv, porok pa vam ne morem biti, kaj bi storil kdo drug, komur bi prinesli tak — tak nestvor. Dosti torej!«

Težko dihaje stoji Olga pri vratih, in solze ji zalivajo oči. Najrajši bi bila planila med očeta in Gorana, proseč, naj vender končata razgovor, čegar vsaka beseda se ji zadira v srcé! V tem pa vidi, da oče hipno vstane, da stopi h klinu, kjer visí njegova suknja, in da se pripravlja na odhod. Baš nasproti nji pa stoji Vid Goran in krčevito drži svoj rokopis. Zdajci se premakne z mesta, srdito, bolešno, in deje z zadušenim glasom:

»Bodisi torej! Kakor vi, utegnejo soditi tudi drugi. Zmotil sem se sam v sebi.«

In bliskoma se prestopi od pisne mize, in Olga začuje, kakó se odpró vratca pri peči in zopet zapró. In kakor v sanjah zasliši nadalje Goranov ubiti glas:

»Tukaj naj zgorí, kar ni vredno, da bi stopilo med svet!«

Bron se zasmije, kakor ga ni čula še nikoli. Bilo je nekaj blaznega v tem smehu!

»Prav takó, prav!« deje Bron suhotno in trdo, »to je bilo res najpametnejše, kar ste mogli storiti, prijatelj dragi. Dà, dà, zgorí naj, kar ni vredno, da bi stopilo med svet! In če bi vam svetoval še kaj: uničite takisto vsako idejo, ki bi vas hotela kdàj prevzeti. Saj niste bili nikoli pesnik in ne bodete.«

Sedaj se odpró duri na ulice, da posije velik dan v sobo, in skozi nje odide — kaj odide — pobegne drobni mož, pustivši Gorana samega. Navzlic velikí osuplosti in žalosti Olgo v tem hipu vender obide nekovo čustvo, kakor bi se bila ravnokar zgodila ondu v pisarni velika krivica. In kàr nemogoče se ji zdí, da je bil oče takó trd in osoren proti mladeniču, ki mu vender ni storil ničesar žalega, on, ki je bil proti nji zgolj dobrota in ljubezen . . .

Čimdalje bolj se ji rosé oči, in misli se ji zmedejo. Nevedé in nehoté prime za kljuko, in zdajci se že pod njenim krčevitim pritiskom odpró duri, in baš pred sabo ugleda njega, Gorana . . .

S povešeno glavo in povešenimi rokami je stal pred pečjó in strmel v ogenj, ki je pokončaval njegov rokopis. Niti vzpogledal ni, ko se je prikazala Olga na pragu, saj niti ni bil čul, da so se odprle duri. Ko pa se počrni popir, ko ugasne zadnji plamenček, dvigne mladi mož glavo in se osupel zgane, uzrši deklico, ki ga gleda s takó nepopisnim izrazom in si v zadregi celó pozabi otreti solzo s trepalnic . . . In čim bolj jo gleda, tem bolj mu gine otrplost z obraza, in nekaj kakor vesela iznenadejanost mu prisije iz globokih očij.

Potegne si z roko preko čela, kakor bi si hotel odgnati poslednjo neprijetno misel, nató se molčé pokloni Olgi, ki se šele sedaj dobro zavé neumestnega svojega nastopa in hoče, živo zardela, potisniti vrata za seboj.

»Ne odhajajte, gospodičina,« deje on proseče in stopi korak bliže. Ona pa ga sluša kakor vzpričo čarobnega vpliva njegovega glasú in ostane ter takisto povesi oči kakor ondan, ko ga je ugledala baš v tej sobici.

Goran globoko zasope, nató pa povzame z negotovim glasom:

»Kdo sem, tega mi menda ni treba praviti. In če me vse ne vara, to ste bili tudi nevidna priča razgovoru med mano in gospodom Bronom — «

»Dà,« šepne deklica plašno, »prostitute mi!«

Bridko se ji nasmehne.

»Kaj naj vam oprraščam, gospodičina! Kdo more za to, da je sleharna najina beseda zazvenela tudi v sosedno sobo! Saj ste jo morali slišati, najsi bi ne bili hoteli!«

Ugovarjala mu ni, zakaj sram jo je bilo priznati, da je poslušala. Prav v tem trenutku pa se ji utrne svetla solza, ki je doslej trepetala v nje očesi, in ji kane po lici. Goran jo ugleda, zgane se in nehotoma iztegne roko proti Olgi.

»Za Boga!« vzklikne z glasom, ki se trese od začudenosti, »sedaj šele vidim — vi ste jokali, gospodičina? Ta solza — ta solza — jaz ne vem, ne umejem — —«

Ona pa hipoma dvigne glavo in deje s posiljenim nasmehom:

»Oh, to je bilo vse preotročje, da bi govorila o tem! Prosim vas, ne vprašujte me, saj ni niti imena vredno!«

»Ali vender«, méni óni trdovratno, »vi ste jokali, ker ste čuli prejšnji razgovor? Dà, meni je tudi vse drugače, samó ne na smeh! Povedati bi vam utegnili brezumno povest o praznih upih, katere je ravnokar uničil plamen tam-le v peči. — Oh, kaj — bolje sedaj nego pozneje!«

»Vi ste sežgali svoj rokopis?« vpraša deklica boječe.

»Sežgal. Samí ste čuli, kakó ga je obsodil vaš gospod papá. Grenko zdravilo, toda morda dobro, da nič boljšega.«

»Tega bi ne bili smeli storiti,« vzklikne ona odločno. »Pregrešili ste se samí proti sebi.«

»Kaj?« vpraša Goran in uprè oči bistro vanjo, »tako govorite vi? In takó govorite celó potem, ko vaš gospod papá ni imel dovolj besed, da bi uničil moje delo?«

»Meni se zdí, da ni ravnal pravično,« šepne Olga. On pa deje nujno:

»Torej mislite, da ni bilo takó slabo, kakor je dejal? Vi imate torej večje zaupanje do mene?«

»Oh, kaj«, povzame ona z negotovim glasom, »kaj vam je pač do moje sodbe in do mojega zaupanja —«

»Mnogo,« ustavi jo Goran hitro. »Glejte, gospodičina, v teh trenutkih sem slaboten in potrebujem opore, najsi tudi šibke ženske opore. Vi ne veste, kakó je človeku, ki vidi mahoma uničene vse svoje nadeje in sanje!«

»Samí ste jih uničili, ko jih ni bilo treba. Ohranili bi bili svoj rokopis, in kdo vé — —«

Hipno prestane, mladenič pa jo gleda zamišljeno.

»Kdo vé, mislite, ali bi drugje ne bil dobil milejšega sodnika, nego je bil vaš gospod papá! Mogoče; ali to je bil moj prvi korak v književno življenje, in spodrsnilo mi je. Glejte, vaju nistem tega življenja. Kar sem pisal, pisal sem zató, ker sem čutil potrebo do pisanja. Ali takó pogumen bi ne bil, da bi bil poslal svoje delo recimo v presojo gledališču kam v večje mesto, predno ga ni pregledal veščak. Vi niti ne veste, kakó težko sem se odločil, da sem ga prinesel gospodu Bronu. Toda menil sem, da bode prizanesljiv sodnik, ki me prijazno opozorí na to in óno, kar je slabega — čuli ste samí, da ni bil —«

»In,« povzame zopet ona, »ali vam je bilo mnogo do svojega dela?«

»In še koliko!« odgovorí ji iskrih očij. »Kaj bi se sramoval priznati? Kopernel sem po blesku, krasoti gledališkega odra. Vzpričo tega kopernenja sem celó zanemarjal samega sebe — oh, res,« ustavi se naglo, »saj ne veste še ničesar!«

»Prosim vas, pripovedujte,« deje Olga in stopi popolnoma v sobo. Doslej sta se namreč razgovarjala kár pri vratih; sedaj pa séde deklica v očetov naslanjač, Goran pa nji nasproti, prav takó, kakor je bilo prej, ko je poslušal rezke besede Bronove.

Goran je pač čutil, da bi bila ta deklica drugačen sodnik nego Bron! Kakó zaupno so zrle nanj te mile oči, ko jo je minila prva zadrega, in kakó zvesto je poslušala njega besede! Njega samega pa je tudi obšlo nekovo doslej neznanó veselje: govoriti ž njo takó popolnoma naravnost, takó od srca, kakor govori prijatelj s prijateljem, zdelo se mu je tolikanj prirodno, kakor bi niti ne moglo biti drugače!

»Kaj posebnega ni treba pričakovati,« povzame mladi mož po kratkem premolku, »moje življenje je navadno in vsakdanje. Blizu tega mesta sem ugledal svet, siromašen, pod slamnato streho. Oče, razsoden mož, dal me je v mestne šole in me vzdržaval ondu do konca, dasi mu ni bilo prelahko. Ko mi je bilo oditi na vseučilišče, umrl je nagloma, in ostala sva samá z materjo, dobro ženico — jaz, stoječ na pragu življenja, zaupen, z vsemi možnimi načrti, ona, stara, bolehná ženica ob odprtem grobu, pobita, vsa v skrbéh zaradi bodočnosti. Naj se le na kratko dotaknem poznejše dóbe. Prebil sem svoje studije, takó ali drugače, trpel mnogo, stradal dovolj. Prebil, pravim, ali ne popolnoma. V stolnem mestu me je obšla strast do gledališča, in nisem je hotel, ali kar je morda tisto, nisem je mogel

brzdati. Trpel sem glad, mraz, samó da sem zahajal v gledališče. In glejte, ko so se pred mano v tesni sobici porajale vse tiste nebeško-lepe podobe, katere sem bil gledal pred nekaterimi urami, naudalo me je nevdržno hrepenenje, da bi tudi sam ustvaril kàj takega. In ta in druga ideja mi je rojila po glavi, in prebiral sem vse vprek, kar se je dostajalo dramske umetnosti, vse, karkoli sem utegnil dobiti. In čital sem v nekakšnih grozničavih sanjah, da so me pekle oči in mi goreli možgani. Svoji umetnosti na ljubo sem žrtvoval učenje, ne razmišljuje o tem, ali bi si ne bilo pametneje prej postaviti trdno stališče v družbi človeški . . . Da vam povem po pravici: v tisti dóbi mi je mrzél takšen posel, živel sem zgolj ob misli: Toliko jih je, ki niso drugega nego književniki, in poglej, kakó jih časté, kakó slavé! Ta misel me ni minila niti dandanes — seveda, gospod Bron jo je pehnil v prah, ali kdo vé, če se iz nova ne vzdigne poteptana misel moja, vzdigne, da se naposled venderle vzpnè na solnčno višino!«

Goran se ob teh besedah ponosno vzravna, in navdušenost se zasveti v njega očéh. Deklica ga gleda kakor višje bitje . . .

»Ali naj vam pripovedujem po vsem tem, kakó mi je bilo, ko sem prijel za peró, da spišem prvo svoje delo? Takšnega opisa morda niti ne vzmorem, in potem, saj bi bil tudi odveč. Pisal pa sem svojega ‚Siromaka‘ visoko góri pod streho, kamor je le iz dalje bučalo véliko življenje, pisal ob slabi svečavi, v ljutem mrazu, ko so mi kàr ledeneli prstje . . . Delo je prekoračilo že polovico — evo, došla mi je novica, da je mati zbolela na smrt! In ta novica me je iz vseh jasnih višin hipoma postavila na mračno nižino mojega življenja. Mati! V navdušenem svojem delovanji mi je malone zamrl spomin na miljeno ženico daleč domá. Sedaj pa se je vzbudil iz nova, in ker je prav takó nanoslo, da sem bil tisti dan prejel nekoliko novcev za domače poučevanje, odpeljal sem se neutegoma domov. Rokopis, to je bilo malone vse, kar sem vzel iz vélikega mesta . . .«

Zamisli se Goran za nekaj hipov, nató pa deje zamolklo in tihotno kakor samemu sebi:

»Bilo ji je huje, nego sem pričakoval. Pač se ji je nekoliko izboljšalo, ko je zopet gledala mene, jedinca svojega, ali hirala je in hirala ter umrla. Bilo je to pred nekaterimi meseci. Sedaj sem prodal oskromno hišico, uredil vse, česar je bilo treba, in sedaj —« zdajci umolkne, kakor bi mu besede ne hotele prav iz ust — »sedaj odidem zopet iz rodnega kraja, morda za vse večne čase.«

Nji zatrepeče srcé.

»Vi odhajate?« vzklikne nehotoma.

Goran zmiga z rameni.

»Zakaj ne? Jedno, če sem tukaj ali drugje. Menite li, da ni takó?«

Kakó rada bi mu povedala, da ni takó! Ali dušilo jo je. Samó šepnila je naposled:

»Ne vem.«

On prikimā, kakor bi bil ta odgovor umeven sam po sebi. Nató deje hitro, nemirno:

»Da sklenem: Besede vašega očeta so mi podrle vero v samega sebe. Rokopis je sežgan — dovršil bodem torej svoje studije in se potem naselil kje kot preprosta duša, nad katero se, to vem, skoro zagrnejo valovi vsakdanjosti. Oh, bodisi! — Sedaj pa, gospodičina, ne vem, kakó se je zgodilo, da sem vas zadržaval toliko časa — odkritosrčno povem, dobro mi je dela prijaznost, katere nisem mnogo vajen. Hvala vam lepa, in ohranite me v prijaznem spominu!«

Rekši vstane in se skloni, da ji poljubi roko. Kakó silno se trese ta roka! Nekovo neznano čustvo izpreletí Gorana, in vprašaje uprè svoje okó na deklico. Iz nova ugleda tiste bridke solze v njenih očéh, in sedaj — nekaj se mu vzbudí v srci, da jo kakor brez uma prime za roko in vzklikne: »Gospodičina, duša zlata, vi se jokate? Zaradi mene? Bog moj, to — ne, ne!« Hipoma skloni glavo in izpustí nje roko. »Po vsem tem, kar se je zgodilo tukaj — jaz nisem nič — to vse je le brezumen sèn — kaj bi slepil samega sebe . . .«

Molčé vzame klobuk in odhaja. Ona pa se ne more več premagovati. .

»Gospod Goran — Vid!« šepne boječé, s solzami in med smehom, in še jedenkrat: »Vid!«

Goran obstane, in zdajci se mu razjasní v glavi in v duši . . . Razprostrl je roke in jo pritisnil nase.

»Ti me ljubiš,« dejal je kakor v sanjah in blažen poljubljal to nežno bitje. Prvi solnčni žarek mu je posvetil v življenje! In kakor neverjetno je ponavljal: »Ti me ljubiš — ljubiš!« . . .

(Dalje prihodnjič.)

Rokopis.

Spisal A. Funtek.

(Dalje.)

IV.

Minilo je dobrih štirinajst dnij. Oni kratki hipi, kateri so Goranu prinesli toliko nenadejane blaženosti, bili so tudi njega slovó od Olge. Sklenil je namreč, da se iz nova posveti svojim studijam, in potem, ko bode vse dovršeno, tedaj šele stopi pred Brona. Dasi se je odrekel prejšnjim načrtom in prešérnim mislim, odšel je vendar ves srečen v stolno mesto. Dobro je čutil, kakó se mu v jasnih žarkih prve ljubezni umičejo vsa druga čustva, kakor bi ne prebila tolike svetlobe.

In tisto mehko srcé, ki se iz prva nikakor ni moglo privaditi misli, da že odhaja ljubljenec, kdo vé, za koliko časa, tisto srcé se je končno tudi uklonilo neizprosni potrebi, in dasi je časih kakor neznaná bolest zatrepetala v njem — v obče se je deklici vrnil prejšnji veseli značaj, ali bolje rečeno, vrnil bi se ji bil do cela, da ni bilo takó neizrečno pusto in žalostno v domači hiši. Kakó pač bi bila prepevala v tisti hudi zimi, ki je zunaj pokrila mestne ulice, da je le malokdaj posijal solnčen žarek skozi gostó meglo; kakó vesela bi skakala po sobi, prav takó, kakor skače brezskrbno dete, skakala sosebno tedaj, kadar ji je došlo pismo iz daljnega mesta, tolikanj iskreno in tolikokrat poljubljeno — — da ni morala čustev svojih prikrivati očetu in da ni bil baš ta oče do cela drug! . . .

Res, čudovito se je izpremenil Bron; postaral se je vsaj za deset let! On, ki je prej toli rad bival v njeni družbi, on, ki je bil takó zgovoren in ljubezniv, kadar je zvečer v mehkem naslanjači s pipo v ustih gledal svojo deklico, sedečo z ročnim delom ob prijazni svetilki — on je sedaj hodil svoja pota in bil zatopljen v nevšečne misli. Povedali smo že, da Olga pred ónim dnevom, ko sta si z Goranom priznala ljubezen, ni zapazila izpremembe očetove, ker je imela dovolj svojih mislij; ali sedaj, ko jo je minil notranji nemir, sedaj je strahoma spoznala, da oče ni več tisti. In nič ni izdalo, da je skrbnih očij pozvedovala po vzroku njegove izpremembe — srepo jo je pogledal in jo rahlo potisnil od sebe, dočim je ves razdražen samó dejal: »Nič ni, pústi me!«

Vselej Bron seveda ni bil takšen. Pripetilo se je — menda prvič v njega življenji — da se je nekoč pozno in šibečih nog vrnil domov, kjer je sedela deklica vsa preplašena pri svojem šivanji, nevedé, kakó bi si raztolmačila odsóčnost očetovo. In tedaj si je ihteč zakrila obledeli obraz, in groza jo je bilo očeta, katerega je, to je pač spoznala na prvi hip, preobladala preobila — pijača!

Bron pa je bil tistega večera izredno dobre volje in zgovoren kakor ne iz lepa. Vesela družba je bila to, in zakesnil se je nehoté. Saj pa tudi dobro dé samotarju, kakeršen je on, če se kdàj nekoliko povesebí. In razkladal je osupli poslušalki, kateri ni bilo ni jedne besede iz ust, kakó radostno so ga médse vzprejeli znanci, katere je doslej poznal takó rekoč le od daleč, samó po imeni, in kakó jim je moral obetati, da nocojšnji večer pri »Vinskem sodu« ni bil zadnji, ki ga je prebil med njimi. Nató pa je hipoma zasuknil svoj samogovor in se začel rogati ónemu mladiču, ki mu je ondan prinesel tisti smešni rokopis . . .

Olgi seveda ni bilo jasno, kakó je od vesele družbe takó neposredno prestopil h Goranu, in tudi ni razmišljala o tem. Ali vsaka porogljiva beseda očetova, ki je čimdalje bolj dajal duška svoji jezi, zabodla se ji je kakor strupen trn v srcé. In najrajši bi bila šinila k vinjenemu možu, položila mu roko na usta in vzkriknila na ves glas, da tako ne smé vpríčo nje smešiti možá, katerega ljubi! Ali tega ni storila in niti vzdihnila ni, pač pa je potem mesečni žarek, ki se je skozi zaveso prikradel v njeno sobo, svetil na blede deklico, ki je zamolklo ihtela v tiho noč in ob okenska stekla pritiskala razvneto glavico . . .

In takšen večer ni bil poslednji. Brona je prevzel nekov neumeven nemir, da mu kàr ni bilo ostati domá. Celó tedaj, kadar je bil najbolj zatopljen v uredniški posel, zgenil se je hipoma, kakor bi ga bil pretresel mraz, vrgel peró ob mizo in švignil pokonci. Takrat se je pač tudi kakor nezavesten zagledal v strop ali na ulice, dokler ni naposled po sili dvignil glave, zmajal ž njo in se zopet zaglobil v delo.

In čim bolj je pohajal čas, tem nemirnejši je prihajal. Kadarkoli je došlo pismo, pogledal je najprej njega pečat in potem list nejevoljno in vender kakor olajšan položil od sebe. Očito je bilo, da pričakuje poročila, katero pa le ni hotelo in ni hotelo priti . . .

Potem pa, ko je potekal dan za dnevom, bilo je videti, kakor bi se zopet nekoliko upokojil. Delal je vztrajneje, bil vedrejšega lica in se prijazneje razgovarjal z Olgo. Deklica je hvalila Bogá, da se je oče brez dvojbe iznebil moreče skrbi, in vse je kazalo, da se prejšnje

razmerje vrne v hišo. Veselejša pa je bila tem bolj, ker ji je Goran pisal, da je izborno prebil svoj izpit in da se sedaj, krepak v svoji ljubezni in svoji volji, pripravlja na poslednjega. In že se ji je v tihi uri, ko je sama zase sanjala v svoji sobi, učvrstil sklep, da očetu razodene svojo tajnost — saj je sedaj popolnoma pozabil na to, da bi se kdaj zopet rogal mladeniču — ko se je nekega večera, bil je sveti božični večer, nenadoma zopet vse izprevrglo takó, kakor je bilo nedavno.

Iskrečih očij in neprirodno rdečih lic stopi tistega večera Bron iz pisarne v njeno sobo, držeč pismo v roki. »Čitaj!« deje Olgi in séde kakor iznemogel na stol.

Začudena prejme deklica list iz njegovih rok. Bil je kratek. Z laskavimi besedami je poročalo ravnateljstvo stolnega gledališča Bronu, da se je njega drama vzprejela z vsemi stavljenimi pogoji in da se uprizori najkasneje že sredi prihodnjega meseca. Delo je krasno, in zató se je nadejati, da ni bilo poslednje, katero je gledališka uprava prejela od čislanelega gospoda pisatelja . . .

»Papá, tvoja drama!« vzklikne Olga radostno presenečena, »tvojo dramo so vzprejeli, papá! In kakó priznalno ti pišejo! Oh, ti niti ne veš, kakó me veseli to pismo, moj ljubi, učeni moj papá!«

In viharo ga objame in ga poljubi na čelo. Zdajci pa se ozre nanj in vidi, da ni nič takó vesel, kakor je človek, kateremu dojde takšno priznanje.

»Ali kaj ti je?« méni osuplo in stopi za korak od njega. »Ali se ne veseliš tudi ti z menoj?«

»Potrpi, Olga,« dé Bron malone hripavo in se poskusi nasmehnuti, ne da bi ji pogledal v očí, »preveč me je prevzela ta novica, sosebnó ker — ker je nisem pričakoval. Veruj mi, vse kipí v meni — pretesno mi je tukaj — na zrak moram — pozneje — božični večer je nocoj — pomeniva se káj več. Z Bogom do tedaj, Olga!«

Ni mu branila, ko je segel po klobuku in suknji, da odide. Saj ji je kár hipoma prešlo veselje prvega trenutka, da sama ni vedela, kdaj in kakó. In živo se ji je v spominu pojavil óni usodni prizor, ko je v sosedni sobi oče takó neusmiljeno razdeval dramo nekoga drugega, dokler ni naposled zgorela v peči. Ta misel pa ji je zagrenila prvotno radost, in celó nekaj kakor rahla zavist do očetovega uspeha ji je sililo v dušo.

Toda siloma se otrese tega čustva in se tñudi biti vesela. Mimo tega jo obide nadeja, da utegne oče sedaj, ko je dosegel óno, po čemer sta tolikanj hrepenela oba in zaradi česar je bil morda tudi

takó čmeren zadnje čase, dôkaj mirneje zaslišati to, kar mu mora itak odkriti prej ali slej. Glasno ji utriplje srcé, ko ga pokliče nazaj.

Bron že stoji pri vratih, ali začuvši njen glas, vrne se in jo gleda vprašaje. Ona pa steče k njemu in mu zardela položi glavo na prsi. Dà, težko je bilo povedati, kar ji je težilo dušo!

»Olga,« izpregovori Bron nenavadno mehko in ji pogladí lasé — dobro čuti deklica, kakó se mu trese roka — »Olga, ali bi mi rada še kaj povedala?«

Ne upa si povzdigniti očij k njemu. Komaj slišno šepne:

»Papá — meni kár neče iz spomina, kakó trd si bil ondan z Goranom, ko ti je prinesel svoj rokopis . . . Verjeti ne morem, da bi bil takó slab, kakor — kakor si dejal. Morda bi bilo treba samó kaj predrugačiti — in tebi, ljubi moj dobri papá, tebi bi bilo lahko nasvetovati, kar je bilo potrebnega — —«

Težko dihaje je poslušal nje besede, sedaj pa jo malone osorno potisne od sebe. »Tega ne umeješ, deklè!« pravi zamolklo, »to je bilo vse takó — takó zverženo in neverjetno, da bi bilo škoda nasvetov. Dà, dà, škoda«, ponoví odločno in jezno. »In če bi hotel biti na uslugo vsakomur, kdor pride kdaj s takšnim — —«

»Ali njemu!« izvije se ji iz stiskanih prsij, »Goranu bi bil pač lahko storil to uslugo! Saj je on — —«

Deklica ni izgovorila. Tista srčna prošnja, ki je zvenela iz hčerinih besed, zazvenela je tudi njemu v dušo. Kakor od strele zadet, vzravná se zdajci visoko pred njo, krčevito jo prime za glavo ter ji srepo gleda v zardeli obraz in plašne oči. Blisek spoznanja se zažari v njega pogledu, nató pa deže z mrtvim glasom:

»Olga, tvoje besede — ta prošnja — ali sem bil slep — Olga, deklè — ti — ti ga ljubiš?«

Nató še vidi, kakó mu pokima z glavó; potem se opoteče k stolu in si zagrebe upalo lice v roke. Ona plane k njemu in se zgrudi predenj. »Papá, za Bóga svetega, kaj ti je?«

Poskuša mu razkleniti roke, ali kakor od železa se pritiskajo k njega obrazu. In zaman so vse tiste proseče, ljubeznive besede, katere mu govori in s katerimi najprej boječe, potem čimdalje pogumneje odkriva svojo ljubezen . . . Odgovoril ji ni, in šele, ko se uničena umakne od njega, videč, da je niti ne posluša, ne sliši, tedaj se mu polagoma povese roke in zamolkel vzdih se izvije njega grlu.

»In on — kje je sedaj on?« vpraša jo brez glasú.

Bile so prve besede! Njo pa preoblada veselje, da je začula glas očetov, in ohrabrena stopi bliže. Ali Bron ponoví hripavo:

»Kje je?«

»V stolnem mestu — že odkar je bil zadnjič tukaj — —«

Deklica se ustraši blaznega smeha, ki zdajci zazveni po sobi. Bron pa plane pokonci in bega po stanovanji.

»Dobro — jako dobro — ondu, kjer se uprizori — moje delo! Haha, v gledališče pojde in videl ga bode — in tedaj — — oj, kleti rokopolis in kletu trenutje, ki ga je privedlo v to-le hišo! In ti, ti, deklè, ki sem te tolikanj ljubil, ti nesrečno bitje, za katero sem živel in delal, da bi ne ostala v bedi, kadar zatisnem oči — ti ga ljubiš! Ali je še kaj smešnejšega na svetu?«

In zopet se zasmije, da kàr zazveni po sobi. Ona pa ga gleda široko odprtih očij in ne umeje nì besedice. Otrpla se zgrudi na stol in si za krije obraz. Mračí se ji, in rdeči bliski se križajo pred njenimi pogledi.

Tedaj pa Bron iz nova pograbi palico in klobuk ter plane kakor brez uma iz sobe . . .

Bil je to sveti božični večer, ko se sleharno človeško bitje veseli domá v svoji družini — bil je prvi sveti večer, katerega Bron ni prebil poleg svoje hčere . . .

* * *

Zunaj je vladala brezmejna jasna noč po tihi zemlji, in brez števila zvezd se je lesketalo na snežno odejo, pokrivajočo polja in travnike. Po zasneženi cesti, držeči iz mesta, pa je hitel droben mož s klobukom nizko potisnjenim na čelo, dalje in dalje, časih mrmrajoč neumevne besede . . . Bil je Bron.

Ničesar ni videl okolo sebe o brezkončni lepoti svete božične noči, in tudi óna mehka čustva, ki se nevdržno pojavljajo v nji, niso imela prostora v njega omračeni duši. Bežal je in bežal, kakor bi hotel uiti samemu sebi, in ž njim so ljuto begale brezupne misli, katerih se niti jasno ni zavedel, katere pa so mu tolikanj groznejše razvnamale glavo!

Sveži nočni zrak ni ostal brez vpliva nanj; vrhu tega je provzročila telesna utrujenost, da je hodil nekoliko počasneje. Toda sedaj šele, ko se mu je polagoma vračala zavest, zavedel se je vsega gorjá, od katerega mu je drhtelo srcé, in krčevit trepet mu je izpreletel teló, v prsih pa ga je kàr zaskelelo, da je zdajci obstal in globoko zasopel vase mrzli zrak. Ozrè se nazaj proti mestu — glej, kakó daleč ga je pustil za sabo! In baš ondu je tudi ostavil deklíco, ki sedaj strahoma čaka njega, očeta . . . sama v svoji bolesti . . . sama na božični večer! Ali baš ta deklíca je kriva vsega tega zlá, ki se je v poslednji dôbi vsulo nanj! In česar ni provzročila vedoma in hotoma, to je storila pozneje, ko se je udala njemu, mlademu možu, katerega

bi najrajši pehnil v najgloblje brezno peklenko! . . Po bliskovo se vrsté Bronu vse pódobe iz nedavnih dnij pred duševnimi pogledi — ondu pod neštetimi zvezdami se izpoveduje samemu sebi . . .

Najprej ljubezen do hčere — prevelika ljubezen. Kolikokrat, ko mu je bilo po napornem delu treba okrepila, ustavila mu je korak proti krčmi misel: »Stoj, tatvina bi bila Olgi — odreci se, kakor si se odrekel že marsičemu nji na ljubo!«

Nató častihlepnost. Hčeri svoji na ljubo se je lotil tudi drugega književnega delovanja, nego ga je zahteval »Blisek«. Posrečila se mu je jedna igra; prejel je prvo nagrado. Ali od tedaj mu je bilo, kakor da se ne more več ločiti takšnega delovanja: vzbudila se mu je častihlepnost. Spisal je še to in óno. Dobro mu je delo priznanje, in všeč mu je bilo, da ga cenijo tudi drugje, ne samó v njega mesteci. Sosebno pa mu je še prijalo srečno življenje v domači sobi — dà, tedaj je bil srečen navzlic ponižnemu — dejal bi skoro — siromašnemu življenju!

Nató še tista nesrečna drama, katero so mu odbili. Užaljen je bil in čutil je, kakó so mu pešale duševne moči. V tistem razpoloženju pa je kruta usoda privedla k njemu mladeniča z globoko zasnovanim, krasnim delom, in on — on se je udal izkušnji in si nepoštenim pótem pridobil njega rokopis! Ha — še sedaj ga vidi v sobi, kakó je stopil k peči in vanjo vrgel svoje delo, češ: »Zgorí naj, kar ni vredno, da bi stopilo med svet!« Kakó so se tedaj njemu, Bronu, zaiskrile oči — njemu, ki je bil tolikanj lokav, da si je prej pri-skrbel prepis, katerega je potem za svoje delo, s svojim poštenim imenom na čelu, poslal v stolno mesto . . . Oboje zopet: ljubezen in častihlepnost, pritiralo ga je do tega čina, in nikoli ni res, da bi se bil takrat kesal svojega zlodejstva! In če se mu je tresla roka, ko je pečatil rokopis, to ni bil strah, nego pričakovanje je bilo, slutnja prihodnjih uspehov!

In vrhu tega: rokopis je bil tudi nekoliko njegov, zakaj prav takšen, kakeršen je bil »Siromak« iz početka, izvestno ne bi bil prišel na pozornico, najsi je jasno pričal o velikanski zmožnosti Goranovi. Takó je: Bron je skrbno zabrisal, kar je bilo nedostatnega, dodal to in óno iz svojega, iz kratka: reči smé, da je šele on obrusil in opilil dragoceni kamen, katerega mu je bilo naključje položilo na pisno mizo. Zató pa: to vse ni bila tatvina, katere bi se moral sramovati pred svetom, in zató je prav za prav nepotrebno, da bi se tolikanj udajal sitnim mislim in očitanjem, pod katerimi se mu je poslednje dni klanjala duša . . .

In vender: tatvina je bila venderle! Če zdajci stopi Goran predenj in mu vrže v obraz besedo: »Tat!« — tedaj ne more jezno vzkipeti, kakor vzkipí poštenjak ob nezasluženem očitani, in še več: ako mu

Goran vpričo vsega svetá očita književno tatvino, tedaj mora takisto pogoltniti te strupene besede — —

»Ne in ne!« vzklikne Bron in udari z ного ob ledena tla, »pogoltniti jih ni treba! Kdo je ta Goran, in kdo je on? Smijali bi se ubogemu bebcu, ki bi si svojil delo Bronovo! Saj bi bilo pač treba le jedne odločne besede, označiti bi bilo treba mladeniča za preprostega književnega sleparja, in Bron bi ostal čist pred svetom, in vsa slava, katero si pridobi »Siromak«, njegova bode in nikogar drugega! . . .

Ali prav to je: Bron bi ne mogel izreči take odločne besede! Iz ust svoje hčere, tiste ljubljene hčere, za katero se je zākrivil nezasišanega zločina, začul je nocoj grozno novico, da ljubi Gorana, njega, katerega je poteptal oče z osornimi besedami, samó da si je prisvojil njega rokopis . . .

Kri sili Bronu v glavó, da se mu kār pisani krogi delajo pred očmi. Olga — naposled bode tudi ona zvedela o vsi tej grozni stvari, in kdo vé, ali se studoma ne obrne od njega, od očeta, ki je oplenil ljubljenca! Da bi se nje oči srdito in zaničljivo uprle nanj, da bi jokala zaradi brezstidnosti očetove — tega, tega bi ne prebil . . . In on, pravi pisatelj, on bode v stolnem mestu v gledališči, kamor ga izvestno prižene radovednost, da vidi delo, katero je spisal Bron, oče njegove neveste — haha — vse to je smešno — on bode videl na svoje oči, da je ljuto okraden, in tedaj bode pač razdražen prihitel nazaj v mesto in vpričo Olge ga bode nazval navadnega tatú, in v javnih časopisih se bode razpravljala ta čudna, skrivnostna stvar, in zlobni jeziki bodo govorili to in óno, in Olga bode trepetaje od ljubljenca svojega prosila usmiljenosti sivemu očetu — on, Goran, pa se bode z zlobnim smehom rogal nji, nedolžni deklici, in ji očital, da je tudi sama vedela za sleparstvo očetovo — — ha, ali ga vidiš: ondu prihaja po cesti, baš pri ónem drevesi je, in jokaje se vije Olga ob njega vznožji, in s satanskim smehom pristopajo biriči, da ga odvedó v temnico, njega, navadnega tatú . . . in sedaj jo vidi, kakó omedlela, morda mrtva, zapira modre zvezde . . . smeh, šum, glasno roganje, vmes divji grohot: »Slepar, tat, lopov!« . . .

»Haha!« zagrohoče se Bron, »le pridite, lopovi! Ali vidite, kakó gorí v peči rokopis — kaj pa hočete še? Hej, sedaj ocrneva — haha, evo, kupček pepela! Ali jaz ga nisem sežgal, nego ta — ta — ah!«

Bron začuti ljuto bolečino v glavi in se nezavesten zgrudi na tla . . .

Iz dalje trepečejo ubrani glasovi po svetlem zrakú. Božični zvon kliče k polnočni službi božji vse tiste, ki so svete volje . . .

(Konec prihodnjíč.)

Ob letu pa je svojeročno okrasila osamelo gomilo zadi za grajskim vrtom s peštrim cvetjem, in na dan 29. avgusta sta klečala na nji grof Devski in baronica Lucija.

Grof Devski je šel tudi posetit grob nesrečnega rojaka in je ostal tisti dan v gradu.

* * *

Tri leta pozneje. — Dan 29. avgusta! —

Na grobu Arnoldovem klečita Devski in Lucija. Nad gomilo spomenik od belega marmorja, v marmorji izklesana polovica črne krogle, pod njo »Noire« in dve prebodeni srca.

Skupaj odideta v grad grof in baronica. Mnogo sta govorila o pokojniku. Prišla sta do čudnega konca:

»Še nekaj! Ali se zavežete, da ne bodete ljubosumni na Arnolda in stare spomine?«

»Prav rad! Skupaj se hočeva zatopiti vanje! Káj ne da, Lucija?«

Pokimala je. — Za mesec dnij sta se poročila grof Stanislav Devski in baronica Lucija Elmersteinova, porojena Nemrava.

Školjke.

1.

Sam ne vem, kam vodi
Tajno me povelje;
Ni mi v glavi zmotra
Ni mi v srci želje.

Plovi, koder moreš,
Ladjica ti moja!
Plovi brez namena,
Plovi brez pokoja!

Nekdo je nad nami,
Ki nam pota meri;
Plovi torej, čolnič!
Plovi mi v tej veri!

2.

Kvišku z mano, kvišku,
V zvezdnate višine!
Zemlja pogrezuje
V temne se globine.

V silnosilni dalji
Kakor drobna pika
Zemlja izgubljena
Bledo se svetlika.

Pod menoj, nad mano
Svetov je brez broja;
Tiho vsak od vekov
Hodi pota svoja.

3.

Više, Vila, više
V visočine jasne!
Novi roj zasije,
Stari spodi gasne.

Kje nam zdaj, in káj je
Zemlja neizmerna?
Kaj nje človek slavni,
Dela mu prešerna?

Kaj so vzori, misli
Visokoleteče?
Kaj vprašanja resna,
Kaj skrbi moreče?

Zamejski.

Rokopis.

Spisal A. Funtek.

(Konec.)

V.

rozno noč je prebila Olga, ko so ji proti polnoči prinesli očeta nezavestnega v hišo. Dobili so ga na cesti ljudje iz bližnjih vasij, ko so prihajali k polnočnici; vsega zmrzlega so ga prepeljali v mesto in naposled v stanovanje.

Kaj je že pretrpela deklica, ko je sama čakala očeta na sveti božični večer! Srcé se ji je vilo od bolesti zaradi nje ljubezni do Gorana, trepetala pa je tudi za Brona, ker jo je bil ostavil takó brez uma. In najsi je premišljala njega čudne besede takó in drugače, umela jih ni. Vsa toga pa ji je bila tem večja, ker je bila prva v nje mladem življenji! Ali uklonila je ni, nego videti je bilo celó, da se je baš v tej noči do cela razvil značaj njenega bitja — dekletce se je popolnoma izpremenilo v ženo!

Ko je hitro pozvani zdravnik oživiljal nezavestnega Brona, tedaj so se ji pač porosile oči in skrb ji je pobledila obraz, sicer pa je bila dôkaj mirna in krepka. In ko je naposled oče globoko zasopel in izpregledal, pokleknila je v kot in iz vsega srca zahvalila Bogá, da ji je odvrnil vsaj najhujše zlò in ji ohranil očeta živega!

Ali zavest se je vrnila Bronu le za nekaj hipov. Zamížal je zopet, in časih mu je v težkem spanji zatrepetalo teló, iz ust pa so mu privrele presekané, neumevne besede. Bledlo se mu je.

In Olga je končno hvalila Bogá, ko je odšel zdravnik, ukazavši, kar je bilo najnujnejše potrebno, zakaj jasno ji je bilo iz očetovih besed, da ga še vedno mučijo dogodki zadnjih dnij, in neprijetno bi ji bilo, če bi kàj zaslišalo nepozvano uhó. Zgrudila se je ob postelji očetovi in mu skrbno polagala obkladke na čelo, kakor ji je bilo zapovedano. Bron je ječal v spanji in časih nenadoma planil kvišku. To pa, kar je govoril nevedoma, obvezemalo je deklico s tiho grozo in izrednim presenečenjem. In naposled se je uverila, kaj stiska bolnikovo dušo: zvedela je vso grozno povest o ukradenem rokopisu, katerega je poslal Bron v stolno mesto za svoje delo . . .

Srcé ji je zastalo, poslušajoči to srdito zagovarjanje in bridko obtoževanje, s katerim je mučil Bron samega sebe. In zazebló jo je

do duše, in nje okó se je malone sovražno uprlo na možá, ki je ljubljencu otel delo, da bi se sam okoristil ž njim; toda précej nató se je zopet iskreno ljubeče vzrlo nanj, ki je šepetal kakor samemu sebi, kakó li je ljubil njo, Olgo, kakó se je trudil zanjo, koliko boril. In bridkost ji je zalila srcé, ko je milo prosil, naj o vsem tem nihče ne pové njega miljenki, ker bi sicer ne hotela iti ž njim na zaželeno potovanje poleti iz mesta, in tudi Goranu ni treba ničesar razodeti, da bi ji ne zabranil tega nedolžnega veselja!

Lice Bronovo je izražalo ob teh mislih takó izredno skrb, da se je Olga nehotoma sklonila in položila očeturoko na čelo. Dà, jasno ji je bilo: Bron se je sicer zakrivil podlega zločina, ali povod njega tatvini ni bil podel: povod je bila ljubezen do nje, do rodnega deteta . . .

Proti jutru se je Bron nekoliko umiril in spal mirneje. Olga ni zatisnila očij. V tej noči se je odprl neizkušeni deklici globok pogled v človeško srcé, in ko je premišljala o vsem, kar se je pripetilo prej in nocej, zmajala je nehoté z glavo, češ, da je bila venderle slepa, ker ni videla ničesar. In nikar da bi se zaničujé obrnila od njega, od očeta, ki si je onečistil roké, zdelo se ji je celó, da ga mora ljubiti še bolj — saj jih je onečistil pač le nji na ljubo! In dvignilo se ji je očitaje, da je sama s prešérnimi ali vsaj neumestnimi željami kolikor toliko zakrivila zlodejstvo očetovo!

Ali kaj sedaj? Nezvedena je bila deklica res dovolj, vender ne tolikanj, da ne bi spoznala, česa je sedaj najprej treba. Očeta mora vsekakor osloboditi óne grozne negotovosti, ki se je pojavljala iz njega blodenj — to negotovost, ta strah pa utegne odpraviti jedino le Goran. Ali naj mu pismenim pótem razkrije sleparstvo, čegar žrtev je bil on? Ne, takšne stvari niso, da bi se razpravljale pismenim pótem — Olgi se zdí, da bi le osebna navzočnost Goranova utegnila blagodejno vplivati na očeta in da bi se mu le tedaj vpokojila duša, če bi začul iz Goranovih ust, da mu oprášča storjeni zločin. Zdajci pa vztrepečé od druge misli: Če mu ne oprostí — če se studoma obrne od njega in tudi — od nje? In če celó njo, ki ni vedela ničesar, obdolží sokrivice? Ko bi ravnal takó-le, tedaj — ne, takšen ni Goran! Nji bode verjel, mora ji verjéti, ko ga s povzdignjenimi rokami naprosi oprostila slepi ljubezni očetovi! —

Ko zarano pride zdravnik, porabi deklica prost trenutek in sama oddá telegram Goranu z nujnim naročilom, naj dojde čim prej; vsakeršen odlog bi utegnil biti poguben. Oddavši telegram, bila je nekoliko umirjena in je zaupno pričakovala Goranovega prihoda, ki bi bil v rešitev očetu, nji, in kdo vé, morda tudi v srečo njiju ljubezni . . .

Bronova bolezen se ni shujšala; živčna groznica, katere se je bal zdravnik, ni se pojavila. Morda je baš óni silni telesni napor, ko je zdvojeni mož begal v zimsko noč, nekoliko izjednačil duševne viharje. Iznemogel je sicer ležal Bron v postelji, ali v glavi mu je bilo jasno. In takrat, ko se je prvič zopet ozrl po svoji deklici, takrat šele je spoznal, v kakšen prepad jo je hotel pehniti. Žalost mu je obvezla srcé, in s slabotnim glasom jo je poklical k postelji, da ji odkrito-srčno razodene, kaj vse je prebil v tej grozni dóbi.

Ali deklica mu ne dá do besede, nego rahlo mu položí roko na usta. In baš od nje začuje strmeči Bron popis svojih duševnih bojev, katere je nevedoma sam razodeval v božični noči. Nobene trde besede, nič očitanja . . . rosnih očij jo pritisne nase. Ona pa, ker že pripoveduje, govori mu tudi dalje — o svoji ljubezni do Gorana, iz prva počasi, potem čimdalje hitreje in zaupneje, in Bron na pol zamiži in kima z glavo. In natihoma pač blagruje to ljubezen do njega, katerega je okradel; zakaj da ni vzklila ta ljubezen v obeh mladih srcih, kdo vé — — dovolj bodi tistih mračnih prizorov! In ko naposled začuje, da mora vsak čas priti Goran, razjasni se mu čelo do cela in ginjeno šepne: »Hvala ti, zlata moja deklica!« Nikakor pa ne pristane, da bi Olga sama govorila z Goranom in morda olepšavala njegovo dejanje, zakaj: »Pokora mora biti!« deje z žalostnim nasmehom. On sam se vpričo nje izpové mladeniču, vpričo nje ga naprosi oprostila vsemu, kar je zakrivil v svoji zbezanosti! —

Po praznikih je došel Goran, kateremu po Olginem telegramu ni bilo več prebiti v stolnem mestu. Deklica ga je vzprejela solznih očij, ne da bi odgovorila njega nemirnim pozvedovanjem, in ga je z rahlo silo odvedla k očetu. Najsi je od vsega srca hrepenela po tem trenutku, sedaj jo je obšel velik strah, da je trepetala po vsem telesu . . .

Bled je sedel Bron v naslanjači, podprt z blazinami, in plašno podal Goranu roko v pozdrav. In potem, ko je sedel Goran njemu nasproti, pričel je s svojo povestjo. Skrajno presenečen ga posluša mladi mož; ko pa začuje, kakó ljuto je bil prekanjen, prebledi kakor mrlič, plane s stola in stopi težko dihaje k oknu. Ali je čutil óne štiri oči, ki so se v brezupnem strahu upirale vanj? Izvestno jih je čutil, zakaj po nekaterih hipih se obrne od okna, in njega okó se sreča z Bronovim in z očesom ljubljene deklice, ki v ozadji proseče povzdiga roke proti njemu. In ves srd, ki mu je za nekaj trenutkov prevzel dušo, umakne se sočutju, zajedno pa mu srcé napolni iskrena radost, da njega »Siromak« venderle ni takšen nestvor, kakor ga je naslikal Bron, še več, da mu to delo pridobi sijajno bodočnost.

Séde torej zopet poleg Brona in nadalje posluša vse tožbe, vsa očitanja. Bron ne olepšava ničesar, toda kàr neče se mu, da bi jasno razkril prvotni povod svojega zločina. Goran pa ga čuti iz vsega pripovedovanja, in nekaj kakor ginjenost zaradi očetove ljubezni mu napolni dušo. Slušajoč prirojeno dobroto svojega srca, seže Bronu v roko in ustavi njega povest.

»Dosti bodi, gospod Bron,« deje toplo; »opraščam vam. Ali kazen — kazen mora venderle biti,« pristavi pomembno, dočim Bron strahoma uprè svoje oči vanj.

Goran dobro zapazi njega pogled.

»Za vračilo,« pravi nasmehoma, »hočem imeti baš tisto, kar je zakrivilo vaše dejanje! Ljubljeno deklico hočem — vzamem jo, da ne provzroči zopet podobnega zlà. In zató vas sedaj, gospod Bron, prosim te-le ročice, ki se je ondu takó proseče dvigala proti meni!«

Ona pa tedaj z veselím vzklikom prihití k njemu in ga objame, ne da bi jo bilo sram vpričo očeta. Bron ne izpregovorí ničesar, toda jasna sreča se mu ob tem prizoru razlije po obrazu. Samó jedno skrb je še imel, katere se ni mogel iznebiti.

»Ali kaj bode z rokopisom?« deje skrbno, ko se poleže prva radost in je zopet možno izpregovoriti mirno besedo.

»Oh, dà, moj usodni rokopis!« méni Goran veselo. »Umekniti ga seveda ne moremo. Hm — znate li, kaj storimo? Vi pišite gledališki upravi, da ste jo nekoliko prekanili, češ: rokopis ni vaš, nego vi ste le posodili svoje znano imé delu neznanega novinca, dobro vedoč, da se stvari književnih začetnikov niti ne čitajo, in takó se gladko poravná vsa stvar.«

Bron izusti, da je ta svèt kàj moder, in kakor kamen se mu odvalí od srca. Goran pa nadaljuje:

»Da sem odkritosrčen: Hvaležen bi vam moral biti celó za tisto prevaro. Ko bi bil tedaj zvedel pristno resnico, opojila bi me bila, in izvestno bi ne bil nikoli dovršil svojih studij. Takó pa — če popokajo vse strune, zakopljem se naposled venderle še lahko kam v pisarno in se pravdam in rešujem uradne spise, da bode kàj! Sedaj seveda še ne mislim na to. Glejte« — z lahnim nasmehom se sklóni k Bronu in mu šepne na uhó: »Nova misel mi roji po glavi — —«

»Kakšna?« dé Bron z vidnim zanimanjem.

»Kaj bi dejali k dramí, katere naslov bi bil — ‚Rokopis‘?«

V Bronu se vzbudí prirojeni kritik.

»Hm,« deje naglo, »premalo dejanja in dramskega življenja —«

»Oho!« zasmeje se Goran, »dejmo, da bi književnik, ki si je po krivici prisvojil dramatsko delo mladega neznanega pisatelja — to je le takó primer, gospod Bron, in vse bi moralo biti spisano v drugačnem, večjem razmerji — recimo torej, da bi tisti književnik dal uprizoriti — svoje delo in da bi užaljeni mladi pisatelj v prvi jezi pehnil v pogubo njega in miljeno deklico, katero je obdolžil sokrivice, in dejmo, da bi ga pozneje obšlo ljuto kesanje — no, ali bi ne bilo to dramatskega življenja dovolj? Seveda,« pristavi z vedrim nasmehom, »vprašanje je pač, ali bi človek, ki je takó srečen, kakor sem jaz, sploh pogodil značaj tistega neznanega pisatelja. In dà, še drugo vprašanje je: Ali je moči pogubiti takšno solčno bitje, kakeršno je to le dekletce!«

In pritisnil jo je nase in svoj pogled je zatopil v njene modre oči, dočim je Bron gledal nanja in zajedno resno premišljal o novi ideji svojega bodočega zeta . . .

Pred gostilno.

Po prašni sem stopal cesti,
K gostilni napósled prišel,
Ustavil korake svoje,
Pred hišo potem obsedél.
Pritekla je hčer domačinka
Na klic moj k meni smejé
In mero kipečega vina
Na mizo je dela pred mé.
Zbežala je v vežo zopet
Ostal sem pred hišo jaz —
Seveda, kaj hoče dekletu
Neznanega pivca obraz!

Utešil sem žejo svojo,
Odštel za vino denar,
Odnesel sem sliko nje v srci
Pogleda nje bistrega čar.
A kaj si storila, mladenka!
Začarala vino si ti,
Da vedno h gostilni in k tebi
Srcé si moje želí.
Da nisi predaleč, gotovo
Poslušen bi srcu bil:
H gostilni bi hodil, da tvojo
Lepoto in vino bi pil!

Rástislav.

